

Δημοκρατία με επαλληλη επιλογή και αποθεματική εκλογή

Κριτική του Fredrik Barth εκπονημένη για το εξώφυλλο της «Δημοκρατίας με επάλληλη επιλογή και αποθεματική εκλογή»

... μία πρωτότυπη και πολύτιμη μελέτη τρόπων λήψης συλλογικών αποφάσεων σε περιπτώσεις επιλογής ανάμεσα σε πολλαπλές και διαφοροποιημένες εναλλακτικές προτάσεις. Αφορά τη δημοκρατική διακυβέρνηση και τις εναλλακτικές διαδικασίες σε περιπτώσεις ψηφοφορίας που ταιριάζουν καλύτερα σε διάφορες υποθέσεις κάτω από διάφορες συνθήκες.

Σε περιπτώσεις επιλογής ανάμεσα σε απλές εναλλακτικές προτάσεις αρκεί η λήψη αποφάσεων βασισμένων στην πλειοψηφία, όμως γνωρίζουμε ότι προκύπτουν δυσκολίες όταν οι εναλλακτικές προτάσεις είναι πολλές, όταν οι προτεραιότητες σταθμίζονται, ή όταν σταθερές πλειοψηφίες εμποδίζουν την έκφραση των μειοψηφικών απόψεων. Αυτά είναι κλασσικά προβλήματα που έχουν απασχολήσει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων όλων των εποχών, από τις συνόδους που εξέλεγαν πάπες και αυτοκράτορες, έως τις εκλογικές διαδικασίες που ανέπτυξε ο μαθηματικός Ζ-Σ ντε Μπορντά για την απονομή της ιδιότητας μέλους της Γαλλικής Ακαδημίας, έως τις θεωρητικές αναλύσεις παιχνιδιού του Kenneth Arrow. Σε αυτήν τη σημαντική μελέτη της επάλληλης επιλογής και αποθεματικής εκλογής ο Μπγιρν Στεφάνσον προωθεί τον προβληματισμό πάνω σε αυτό το πεδίο.

Ο Στεφάνσον δείχνει πώς οι ρυθμίσεις με επάλληλη επιλογή ή αποθεματική εκλογή καθιστούν δυνατή τη λήψη συλλογικών αποφάσεων ευαισθητοποιημένων ως προς την κατανομή των προτιμήσεων και των προτεραιοτήτων σε μία ομάδα. Οι αναλύσεις του εμπερικλείουν όλο το φάσμα του προβληματισμού από τους κανόνες και τις πρακτικές διαδικασίες, μέσω της ανάπτυξης θεωρητικών μοντέλων, έως τις αναλύσεις πρακτικών δοκιμών που έχει οργανώσει σε ομάδες διαφορετικής σύνθεσης στην Ισλανδία. Ο Στεφάνσον επιδεικνύει πώς οι διάφορες διαδικασίες ενδείκνυνται για διάφορες υποθέσεις και για ομάδες με ποικίλη σύνθεση. Δείχνει επίσης πώς προωθείται η

δημοκρατική πρακτική και νοοτροπία εκεί όπου χρησιμοποιούνται αυτοί οι κανόνες ψηφοφορίας. Η παρουσίαση είναι σαφής και ακριβής· έχει μεγάλη θεωρητική και πρακτική σημασία· και εξυπηρετεί τα δημοκρατικά συμφέροντα κατά έναν παραδειγματικό τρόπο.

Πρόλογος

Knut Midgaard
Πανεπιστήμιο του Όσλο

Εξυπακούεται λογικά από την έννοια ‘δημοκρατία’ ότι εκεί όπου έχουμε μία δημοκρατική διοίκηση, πρέπει οι πολίτες, ή τα μέλη, να μπορούν να δηλώνουν την άποψή τους για θέματα που είναι υπό συζήτηση ή υπό διαδικασία λήψης αποφάσεων· και σε περίπτωση που δεν επικρατεί πλήρης συναίνεση, πρέπει να υπάρχει μία μέθοδος για να συνάγεται μία ομαδική προτίμηση ή απόφαση με βάση τις προτιμήσεις των ατόμων.

Είναι μία επιστημονική πρόκληση – για φιλοσόφους, οικονομολόγους, κοινωνιολόγους, πολιτικούς επιστήμονες και άλλους – να ξεκαθαρίσουν ποιες ιδιότητες *μπορεί* να έχει μία τέτοια μέθοδος – και να αξιολογήσουν ποιες *είναι αναγκαίο* να έχει. Μετά από το βιβλίο του Kenneth J. Arrow *Social choice and individual values* από το 1951 έχουν γραφτεί πολλά γι’ αυτό το θέμα. Το βιβλίο του Μπγιρν διαπραγματεύεται αυτό το θέμα επίσης· είναι ένα από τα επιτεύγματα του βιβλίου. Αυτός δίνει έμφαση στο ότι μία μέθοδος ψηφοφορίας δεν πρέπει να αποτρέπει από το να υποβάλλονται διαφοροποιημένες εναλλακτικές προτάσεις, αλλά μάλλον πρέπει να δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες γι’ αυτό. Μία μέθοδος ψηφοφορίας πρέπει περαιτέρω να είναι επίσης ελαστική, έτσι ώστε να δίνει στα

άτομα την ελευθερία του να δίνουν πολλές ή λίγες πληροφορίες για τις προτιμήσεις τους. Πρέπει ακόμη να αξιοποιεί τις πληροφορίες, που έχουν δώσει τα άτομα, όσο το δυνατόν καλύτερα, και η εξαγωγή του αποτελέσματος πρέπει να είναι επακριβής και τεχνικά μη προβληματική. Ένας επιθυμητός στόχος είναι επίσης να μπορεί κανείς να αποφύγει σπατάλη χρόνου και άλλων πόρων με το να πρέπει να γίνει ψηφοφορία πολλές φορές για την ίδια υπόθεση. Οπωσδήποτε η ρύθμιση δεν πρέπει να δίνει ισχυρά κίνητρα για ανειλικρινή ψήφο.

Ο Μπγιρν λέει περισσότερα για τις επιθυμητές ιδιότητες μιας μεθόδου ψηφοφορίας, αλλά εγώ σταματώ εδώ. Η ουσία αυτού που θέλω να πω είναι ότι ο Μπγιρν μας δίνει ένα καλό υπόβαθρο για να αξιολογήσουμε τις μεθόδους που πραγματεύεται το βιβλίο: *την επάλληλη επιλογή και την αποθεματική εκλογή*. Αυτό συμβαίνει κατά ένα μεγάλο μέρος μέσω της σύγκρισης με – και εν μέρει κριτικής – με άλλες μεθόδους.

Όμως η επιστημονική αξία του βιβλίου έγκειται πρώτα απ' όλα στην ίδια την *εκπόνηση* των δύο μεθόδων ψηφοφορίας, *της επάλληλης επιλογής και αποθεματικής εκλογής*, και στο συνδυασμό δύο πραγμάτων: *τη διαπραγμάτευση των ιδιοτήτων των μεθόδων, και την πρακτική δοκιμή και εκμετάλλευσή τους*. Επιτρέψτε μου να εμβαθύνω σ' αυτό.

Η επάλληλη επιλογή είναι μία περαιτέρω ανάπτυξη μιας μεθόδου, που προϋποθέτει ότι κάθε άτομο αξιολογεί τις υπό συζήτηση εναλλακτικές προτάσεις. Σε μία δεδομένη αξιολόγηση μία δεδομένη εναλλακτική πρόταση παίρνει τόσες μονάδες όσες είναι και οι εναλλακτικές προτάσεις που βρίσκονται πιο κάτω από αυτήν στον κατάλογο· και στη συνέχεια συναθροίζεται ο αριθμός των μονάδων των εναλλακτικών προτάσεων. Η μέθοδος

αποκαλείται συνήθως *μέθοδος του Borda* κι έχει πάρει το όνομά της από το Γάλλο ακαδημαϊκό και μαθηματικό του 18ου αιώνα Jean-Charles de Borda, αλλά ήδη ο μεγάλος θεολόγος και φιλόσοφος Nikolaus Cusanus συνέστησε μία τέτοια μέθοδο το 15ο αιώνα. Ο Μπγιρνν εμπίπτει λοιπόν σε ένα ευρύ πλαίσιο, και έχει ο ίδιος υπογραμμίσει τα μαθήματα που μπορεί να πάρει κανείς από τις μεθόδους ιεραρχικής κατάταξης *πρακτικών τύπων* όπως οι σκακιστές. Η σημασία της συμβολής του Μπγιρνν έγκειται κατ' αρχάς στο γεγονός ότι η περαιτέρω ανάπτυξη εκ μέρους του της μεθόδου του Borda, της *επάλληλης επιλογής*, δεν προϋποθέτει *πλήρεις και αυστηρές προτιμήσεις*. Ο Μπγιρνν έχει βρει έναν πλήρως θεμελιωμένο τρόπο να διαφυλάσει όλες τις παραλλαγές των σχέσεων ανάμεσα στις προτιμήσεις – περισσότερο ή λιγότερο πλήρεις προτιμήσεις, με μεγαλύτερη ή μικρότερη συγκέντρωση γύρω από το τι κανείς *επιθυμεί* – ή *δεν επιθυμεί*. Επιπλέον είναι πάρα πολύ πολύτιμο ότι ο Μπγιρνν έχει υπογραμμίσει διάφορους *τρόπους χρήσης*, τοιουτοτρόπως και *διερεύνηση* των προτιμήσεων του κοινού, *σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης* και χρήση της μεθόδου σε *πραγματικές αποφάσεις*. Και ιδίως: Αυτός έχει επιδείξει σημαντική γνώση, φαντασία και ενέργεια όσον αφορά την κατάρτιση – και *υλοποίηση* – *πρακτικών εφαρμογών* σε άκρως διαφορετικούς τομείς.

Επιτρέψτε μου να πω δυο λόγια για τη *μέθοδο αποθεματική εκλογή*, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί εκεί, όπου χρειάζεται να γίνει ψηφοφορία για πολλές υποθέσεις, ίσως για μια μακριά σειρά υποθέσεων. Αυτή η μέθοδος είναι μία πραγματικά *πρωτοποριακή* συμβολή, μία πραγματική *καινοτομία*. Γνωρίζω μόνο ένα πρόσωπο, που έχει ασχοληθεί με μία παρόμοια μέθοδο, τον Αμερικανό κοινωνιολόγο *James Coleman*. Όπως ο Μπγιρνν αναφέρει στο βιβλίο, ο Coleman συνέλαβε την

ιδέα για πολιτικά χρήματα σχεδόν ταυτόχρονα με τη διαμόρφωση της ιδέας για την αποθεματική εκλογή στην Ισλανδία. Αλλά ο Coleman δεν ανέπτυξε τη μέθοδο για πρακτική χρήση, όπως έκανε ο Μπγιρν. Όπως θυμάμαι από ένα σεμινάριο στη Νορβηγία όπου συμμετείχε ο Coleman, αυτός πήρε την ιδέα από το αμερικανικό Κογκρέσο: πώς τα μέλη του Κογκρέσου διαπραγματεύονται την αμοιβαία υποστήριξη σε σημαντικές ψηφοφορίες, τέτοια ότι ο Α δίνει την υποστήριξή του στον Β σε μία υπόθεση μεγάλης σημασίας για τον Β, ενώ ο Β με ανάλογο τρόπο δίνει στον Α την υποστήριξή του σε μια υπόθεση μεγάλης σημασίας για τον Α, κλπ. Ο Μπγιρν έχει διατυπώσει μία μέθοδο, που επιτρέπει κάτι ανάλογο, αλλά χωρίς να προϋποθέτει ρητές διαπραγματεύσεις: κανείς διαθέτει αρχικά ένα απόθεμα ψήφων, και μπορεί στη συνέχεια να επενδύσει δυναμικότερα – και διαφοροποιημένα – σε υποθέσεις που έχουν μεγάλη σημασία γι' αυτόν, με τη συνέπεια, σε περίπτωση που η προσπάθειά του στεφθεί με επιτυχία, να έχει μικρότερη ισχύ ψήφου να χρησιμοποιήσει σε υποθέσεις μικρότερης σημασίας.

Κι εδώ επίσης ο Μπγιρν ξεχωρίζει με την ικανότητά του να διακρίνει δυνατότητες για ενδιαφέρουσες και χρήσιμες εφαρμογές. Ειδικότερα έχει δείξει ότι η αποθεματική εκλογή όπως και η επάλληλη επιλογή μπορούν να χρησιμοποιηθούν για χρήσιμες βυθομετρήσεις και σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης. Είμαι εντυπωσιασμένος από το *εύρος* των εφαρμογών του Μπγιρν, και είμαι εντυπωσιασμένος από την ικανότητα του Μπγιρν να διεισδύει και τολμηρά και σίγουρα σε κεντρικά – και ταυτόχρονα περίπλοκα– πλέγματα υποθέσεων.

Ο Μπγιρν Στέφανσον είναι μία απaráμιλλη μορφή, όσον αφορά τον τομέα *λήψης ομαδικών αποφάσεων και θεωρίας ψηφοφορίας*. Είναι ένας ικανός θεωρητικός, που με έναν

αποσαφηνιστικό τρόπο έχει συζητήσει το θεώρημα περί αδυνάτου του Arrow με τον ίδιο τον Arrow. Αλλά όλοι οι ικανοί θεωρητικοί δεν έχουν καινοτόμες και πρακτικές ικανότητες. Ο Μπγιρν έχει. Αυτός είναι εφευρέτης και μηχανικός, και διαθέτει μία κοινωνική και πολιτική ματιά, που έχει σαν επακόλουθο ότι βλέπει διαφορετικές και πολύ ενδιαφέρουσες δυνατότητες χρήσης.

Σε συνάρτηση με την κοινωνική και πολιτική του ματιά ο Μπγιρν έχει επίσης μία σαφή συναίσθηση *των αξιών*, που η δημοκρατία μπορεί και πρέπει να διαφυλάσσει και να αναπτύσσει. Τον απασχολεί το πώς κανείς μπορεί να αντιμάχεται συμπτώματα *τυραννίας της πλειοψηφίας*, και τον απασχολεί το πώς κανείς μπορεί να αντιμάχεται *τον απομονωτισμό και την πόλωση*, και αντί γι' αυτό να συνεισφέρει σε διαδικασίες, που διακρίνονται από *αμοιβαίο σεβασμό* και μία *ανοικτή ερευνητική στάση*, που επιτρέπει τη *δημιουργικότητα* και τις *καλά σταθμισμένες αποφάσεις*.

Έχω αναρρωτηθεί αν αυτός ο τύπος πρωτοτυπίας είναι κάτι που ευκολότερα αναπτύσσεται σε μία μικρή χώρα με ιδιαίτερες παραδόσεις και ιδιαίτερη φύση από ότι σε βαριά, ανταγωνιστικά κέντρα γνώσης. Μπαίνω σε πειρασμό να αναφέρω κάτι που ο μεγάλος Νορβηγός μαθηματικός Atle Selberg στο Princeton Institute of Advanced Study είπε μια φορά για το υπόβαθρο των πλέον σημαντικών και πρωτότυπων Νορβηγών μαθηματικών: Αυτοί είλκαν κατά ένα μεγάλο μέρος την καταγωγή τους από τα χωριά γύρω από τα φιόρδ της Δυτικής Νορβηγίας.

Αρκετά γι' αυτό! Τώρα τίθεται το ερώτημα, πού μπορούν οι ιδέες του Μπγιρν να έχουν τη δυνατότητα να *δοκιμασθούν* κατά έναν ικανοποιητικό τρόπο. Υπάρχουν για την ακρίβεια

δυνατότητες σε πολλά μέρη και σε πολλά περιβάλλοντα – ίσως σε *μερικά* μέρη επειδή εκεί κανείς καταπονείται με δύσκολες συγκρούσεις και κακές μεθόδους ψηφοφορίας και επίλυση συγκρούσεων, και ίσως σε *άλλα* μέρη επειδή εκεί υπάρχει ένα καλό κλίμα συνεργασίας.

Πολλοί έχουν κάνει την εξής παρατήρηση: ότι υπάρχει πολύς συντηρητισμός στη σχέση μας με τις μεθόδους ψηφοφορίας – και πιο γενικά: τις μεθόδους συνάθροισης. Έχουμε μία έντονη διάθεση να πιστεύουμε ότι οι μέθοδοι, που έχουμε κληρονομήσει στη δική μας χώρα, είναι αυτές που πρέπει να χρησιμοποιούνται – ανεξάρτητα από το για ποιες συγκεκριμένες μεθόδους γίνεται λόγος. Πιστεύω ότι θα δινόταν μεγαλύτερο έρεισμα για μια πιο βάσιμη επιλογή μεθόδων – και ως εκ τούτου ίσως επίσης για καλύτερες διαδικασίες λήψης αποφάσεων– εάν δινόταν περισσότερος χώρος για δοκιμές με εναλλακτικές μεθόδους ψηφοφορίας και μεθόδους συνάθροισης. Ειδικότερα ελπίζω ότι μπορεί να δοθεί χώρος για περαιτέρω δοκιμή και εφαρμογή *της επάλληλης επιλογής και της αποθεματικής εκλογής*. Οι θεωρητικές αναλύσεις και οι μελέτες πρέπει να συμβαδίζουν με *την πρακτική δοκιμή*, τέτοια που έχει λάβει χώρα στην Ισλανδία – με την πρωτοβουλία του Μπγιоргν και κάτω από τη διεύθυνσή του.

Πίσω